
O citiranju in avtorskem pravu s tega področja

Author(s): Breda OGORELEC

Source: *Urbani Izziv*, No. 16/17, PRENOVA (oktober 1991 / October 1991), pp. 114-115

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180587>

Accessed: 24-10-2018 12:22 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

Breda OGORELEC

O citiranju in avtorskem pravu s tega področja

Ne le urbanisti, ki delajo v praksi, tudi nekateri urbanisti raziskovalci ne citirajo, tj. navajajo vira, od koder so prevzeli določeno misel ali podatek. Temu je delno vzrok neznanje, saj nekatere fakultete svojih slušateljev v dodiplomskem študiju ne seznanijo z metodami znanstvenega dela*, nekateri pa vire zamolčijo namenoma. Zato na kratko predstavljamo pravila citiranja, nato pa tudi avtorsko pravo s tega področja.

Čemu citiranje? S pravilno navedbo avtorja dosežemo dvoje:

- bralcu omogočimo dostop do originalnega vira,
- ločimo lastne misli in podatke od prevzetih.

Iz vsakega besedila (najsi bo raziskovalna naloga ali strokovne podlage) mora biti jasno razvidno, katere misli, podatki itd. so piščevi, katere pa je prevzel od drugod. Vire lahko navajamo:

- v celoti med besedilom,
- z opombo pod črto ali
- z oznako vira med besedilom in navedbo vira v seznamu na koncu besedila.

Navedba vira mora vsebovati vsaj naslednje podatke:

- priimek in ime avtorja,
- naslov dela,
- naslov revije, številko in letnik (če gre za članek),
- kraj izdaje in
- letnico izdaje;

priporočljivo je navesti tudi stran in izdajatelja, zlasti kadar ta ni običajna založba.

Kadar gre za dobeseden prepis, je potrebno tako besedilo postaviti v nadvednico. To velja tudi za dobesedne prevode.

Kadar pisec ne navede uporabljene vira, se kitji s tujim perjem, saj misli drugega avtorja ponuja kot svoje. Tako ravnanje ni v skladu z etiko, a o etiki morda kdaj drugič; tokrat predstavljamo črko zakona. Doslej kršitve običajno niso imele hujših posledic, pričakujem pa, da so ti časi mimo in da bo vse več avtorjev svoje pravice ščitilo tudi preko sodišča.

Nadaljevanje prispevka je pripravljeno na podlagi pravkar izšle knjige Mihe Tranpuža *Avtorsko pravo v praksi*. Izbrala sem tiste člene zakona in primere sodne prakse, ki najbolj neposredno zadevajo avtorsko pravo na področju znanosti, pa tudi s področja umetnosti, ki neposredno omenjajo arhitekturo, in to predvsem tiste, ki zadevajo moralne avtorske pravice. Seveda pa bralce vabim, da se seznanijo s celotno vsebino knjige, ki navaja tudi druge predpise in številne mednarodne ankete. Morda jim bo to znanje pomagalo, da ne bodo zabredli v nepotrebne spore - kot vemo, nepoznavanje prava ne odveže od odgovornosti!

Navedeni so člani oz. deli členov zakona o avtorski pravici (Ur. l. SFRJ 19/78, 24/86, 75/89 in 21/90) in sodbe republiških vrhovnih sodišč (oznaka SP).

Za avtorska dela se štejejo zlasti:

- pisana dela (knjige, brošure, članki in drugi sestavki); ...
- dela s področja ... arhitekture ...;
- načrti, skice in plastična dela, ki se nanašajo na zemljepisje, topografijo, arhitekturo ali kakšno drugo znanstveno ali umetniško področje; ... (3. člen)

Šteje se, da je kršena avtorska pravica, kadar ena oseba napravi znanstveno pripravo z zbiranjem in analizo podatkov, druga oseba pa brez dovoljenja iz tega naredi članek in ga objavi. (SP)

Če je avtorsko delo, ki je bilo ustvarjeno v sodelovanju dveh ali več oseb, nedeljiva celota, gre vsem sodelavcem na njem nedeljiva avtorska pravica. ... Če avtorsko delo, ki je bilo ustvarjeno v sodelovanju dveh ali več oseb, ni nedeljiva celota, ima vsak

sodelavec avtorsko pravico na svojem prispevku. (10. člen)

Avtorjevemu sodelavcu ni mogoče priznati lastnosti stvaritelja dela niti ob soglasju avtorja, če med njima ni obstajalo intelektualno sodelovanje, spodbujeno s skupnim ciljem in inspiracijo. Sodelovanje pomeni strokovno-tehnično delo, ki ni kreativno, pa če je bilo še tako strokovno, saj vse to strokovno-tehnično delo ne daje rešitve znanstvenega problema, ni njegova teoretična obrazložitev in tudi ne postavlja problemov, ki so zanimivi za znanost. (SP)

Prispevek sodelavca, ki dela pri realizaciji arhitektonske zamisli objekta v komponentah, ki pomenijo uporabo tehničnih pravil pri izvedbi objekta, se ne šteje za avtorstvo v smislu 16. člena zakona o avtorskih pravicah. (SP)

Avtorska razmerja glede avtorskih del, ustvarjenih v delovnem razmerju v podjetjih in drugih pravnih osebah, ureja splošni akt teh pravnih oseb v skladu s tem zakonom. (20. člen)

Podjetje in druga pravna oseba ali delodajalec ima izključno pravico, da v okviru svoje redne dejavnosti pet let izkorišča avtorska dela, ki jih je pri izvrševanju svoje delovne obveznosti ustvaril delavec v tem podjetju ali drugi pravni osebi oziroma delodajalcu (delo, ustvarjeno v delovnem razmerju), ne da vpraša za dovoljenje delavca kot avtorja. ... Delavec kot avtor dela ustvarjenega v delovnem razmerju obdrži na takem delu druge avtorske pravice. (21. člen)

Če delavec, ki je v delovnem razmerju v podjetju ali drugi pravni osebi oziroma pri delodajalcu pri izvrševanju svojih delovnih obveznosti izdelal strokovno poročilo, referat, uradni akt ali podobno delo, ne pridobi na takem delu nobenih avtorskih pravic. (23. člen)

Kadar ena ali več oseb organizira ustvarjanje avtorskega dela, pri katerem sodeluje več sodelavcev, ki niso z njo oziroma z njim v delovnem razmerju (naročnik), je imetnik avtorske pravice na delu kot celoti

naročnik, razen če ni v pogodbi drugače določeno. Sodelavci pri avtorskem delu ... obdržijo avtorsko pravico vsak na svojem prispevku. Naročnik ne sme brez dovoljenja vseh sodelavcev znova objaviti avtorskega dela ... in ga tudi ne uporabiti v druge namene. (25. člen)

Avtorska pravica vsebuje premoženjske oziroma materialne (materialne) in osebne (moralne) avtorske pravice. (26. člen)

Moralne avtorske pravice so: avtorjeva pravica, da ga priznajo in navedejo kot ustvaritelja dela, pravica, da se upre vsaki skazitvi, okrnitvi ali drugačni spremembi svojega dela, in pravica, da se upre vsaki uporabi dela, ki bi žalila njegovo čast ali ugled. (28. člen)

Taka uporaba avtorske fotografije, pri kateri se deli lika s fotografije spremenijo z drugimi likovnimi oblikami, pomeni kršitev avtorskih pravic. (SP)

Kdor izda, predela, obdela, prikaže, prevede ali kako drugače javno izkorišča avtorsko delo, mora vsakokrat navesti ime in priimek avtorja. (29. člen)

V SFRJ je dovoljeno brez odobritve avtorja:

- objavljati in reproducirati posamezne dele književnega, znanstvenega ali umetniškega dela za pouk;
- ponatisniti v periodičnih publikacijah aktualne članke, v katerih avtor obravnava splošna vprašanja, ki zanimajo javnost, če ni izrecno prepovedal ponatisa;
- reproducirati v časnikih in periodičnih publikacijah posamezne aktualne fotografije, ilustracije, tehnične načrte ipd., ki so bili objavljeni v drugih časnikih ali drugih periodičnih publikacijah; ... V vseh primerih ... je treba jasno navesti ime in priimek avtorja, izvirno delo in odkod je stvar vzeta. ... avtor (ima) pravico do plačila in vse druge pravice po tem zakonu (48. člen)

V SFRJ je dovoljeno brez avtorjevega dovoljenja in brez plačila honorarja:

- priobčiti poročila o objavljenih književnih, umetniških in znan-

stvenih delih, v katerih je njihova vsebina na izviren in skrajšan način povzeta;

- dobesedno navajati odlomke iz objavljenega .. znanstvenega dela, če skupna navedba vseh odlomkov ne presega četrtine dela, v katerem so odlomki navedeni; ... V teh (op.av.) primerih obdrži avtor vse druge pravice, ki jih ima po tem zakonu. (49. člen)

Tisti, čigar materialna ali moralna avtorska pravica je kršena, lahko zahteva varstvo pravice in povračilo škode, ki mu je bila s tem prizadeta. (95. člen)

Za kazniva dejanja iz ... tega zakona se storilec preganja na zasebno tožbo. (102. člen)

Upamo, da bo naš poziv k bolj korektnemu navajanju avtorjev padel na plodna tla in se bo število zlorab zmanjšalo.

*. Bralcem priporočamo gradivo za študij pri predmetu prof. Kurenta Metode in organizacija dela v znanosti, ki ga je zbrala Maja Črepišek, izdala pa FAGG-Arhitettura v Ljubljani leta 1989.

mag. Breda Ogorelec, dipl. geog.

Vir:

Trampuž Miha: Avtorsko pravo v praksi, Gospodarski vestnik, Ljubljana, 1991, 236 str.

Ksenija KOVAČEC

Primer uporabe metode večrazsežnega lestvičenja

V letu 1988 je Projektivni atelje iz Ljubljane pripravil študijo enajstih variantnih rešitev za avtocesto Razdrto - Vrtojba na odseku Podnanos - Selo, ki jih ponazarja slika 1. Med drugim je bilo opravljeno tudi vrednotenje izbranih variant glede na negativne vplive na okolje, ki bi

jih povzročila izgradnja cestnega odseka. Pri tem so upoštevali naslednje elemente (kriterije) obremenitve okolja, ki jih povzemamo po študiji:

- (1) **zrak**: emisija škodljivih plinov, prah,
- (2) **hrup**: bližina pozidanih površin, stanišča divjadi,
- (3) **vode**: posegi v vodni režim, ogroženost kvalitete vode v fazi eksploatacije ceste,
- (4) **erozija**: kot posledica fizičnega posega in vetrovna erozija,
- (5) **flora, favna**: zmanjšanje kvalitete pogojev bivanja, prehranjevanja in eksistence avtohtonih živalskih in rastlinskih vrst,
- (6) **naravna in kulturna dediščina**: direkten fizičen poseg ali negativen vpliv bližine trase,
- (7) **urbanizirani prostor**: cesta lahko postane element povezovanja obstoječe in planirane organizacije dejavnosti, lahko pa povzroči prekinitev lokalnih funkcij povezav,
- (8) **estetski, vizualni vplivi**: spremembe vizualnih kvalitet na račun zmanjšane krajevne prvotnosti in pestrosti prostora.

Območje poteka variantnih tras so razdelili na prostorske celice velikosti 500 m x 500 m in za vsako celico določili ocene stopenj škodljivosti za vsakega izmed obravnavanih kriterijev. Na podlagi teh ocen dobljena **matrika vrednotenja** je v tabeli 1. Vrednosti v posameznem stolpcu so ocene obremenitev posameznih variant za izbrani kriterij (večja vrednost pomeni večjo obremenitev). V tabeli so tudi uteži za posamezne kriterije. Uteži predstavljajo pomembnost posameznih kriterijev (večja utež pomeni večjo pomembnost kriterija).

Skupno oceno za vrednotenje variant so določili kot seštevek uteženih ocen (zadnji stolpec v tabeli 1). Glede na to oceno so variante razdelili v naslednje štiri skupine (v oklepaju je navedeno odstopanje od najugodnejšega seštevka):

1. skupina: I (0%), IV (2%), IX (2%), X (2%),
2. skupina: VIII (5%), XI (5%),
3. skupina: VII (9%), V (13%),
4. skupina: II (18%), VI (19%), III (24%).

